

NICOLAE CRISTACHE

**ELOGIU
TICĂLOȘIEI**

Povestiri

eLiteratura

CUPRINS

7	<i>În loc de prefață: Noi, românii, ce mai suntem azi?</i>
13	Elogiu Ticăloșiei
35	Un pian nebun
66	Moartea ca farsă
89	Epicharis
156	Ciudata moarte a lui Piotr Ilici Ceaikovski
288	Te urăsc, chinezule!
300	Iubire suspendată

ÎN LOC DE PREFAȚĂ: NOI, ROMÂNII, CE MAI SUNTEM AZI?

Prolog: Deunăzi, o doamnă atinsă de harul delicatității cita, printre altele, un îndemn literar încântător: să construim cărări de la un om la altul. I-am mărturisit încântarea-mi spontană și am adăugat o observație morocănoasă, aceea că, din păcate, nobila dorință nu este la îndemâna omului, ci a regulii jocului. Ca-n sport: la fotbal joci doar cu piciorul; dacă vrei și cu brațele, te duci la înot. Și am adăugat: sub dictatură, îți amintești, dragă prietenă, omul, ca să nu-și piardă spiritul, era obligat să ridice cărări spre alt om; astăzi, dimpotrivă, ca omul să-și simtă spiritul liber, musai să-i distrugă pe ceilalți, înjurându-i, disprețuindu-i. Acesta-i sistemul! Noi l-am adoptat în alai nebun. Alegem, așadar, călăuză și purtător de drapel pe potrivă. Președintele suntem noi.

S-a petrecut totuși o întâmplare care aducea în ea calitățile hârtiei de turnesol. Alaiul cel mai impresionant s-a născut în timpul vizitei sale la Praga. Și ciudat: nu pentru valoarea talentului său, ci pentru că marele său talent provenea din străfundurile Marii Rusii, garantul libertății poporului ceh. Un fel de UE de astăzi, pentru noi. Care „libertate” s-a produs peste o sută de ani, când marele popor rus s-a ivit, la Praga, în tancuri, în vremea „Primăverii de la Praga”.

Nu știu ce huruit aveau tancurile rusești trimise la Praga din străfundurile Marii Rusii. Părăsisem Praga cu o seară înainte, după o lună de visare, unica lună adevărată din viața mea. Știu ce huruie astăzi tancurile trimise la București de mai-marii, de cărdășia de la Bruxelles: Io-han-nis! Ceea ce nu-mi trezește în niciun fel ardoarea de a o vedea pe Ioana de Botoșani pe rugul idioților. Ea rămâne, pentru mine, copilul curat cu visări frumoase ca ale mele, fetița din Botoșani. Este și ea popor român. Lumea mea, cu genii și idioți deopotrivă.

P.S. Nu încetez să mă întreb dacă meritam așa ocară. Răspunsul meu este: da! O meritam! Deși ortodocși, aveam nevoie de un purgatoriu sever.

ELOGIU TICĂLOȘIEI

Replică la „Stultitiae Laus (Elogiu Prostiei)”, de Erasmus

Prieteni, prea ticăloșii mei confrăți, cunoașteți că sămânța din care am răsărit m-a condamnat să fiu slujbaş, ca și voi. Să fac, în locul stăpânilor, ceea ce nu le place domniilor lor să facă. Să mă vâr în murdărie până la gât și să mă iau la trântă dreaptă cu mizera-bila trudă. Ocupat cu această misie dată de ceruri, nu m-am încumetat să-mi ridic ochii și să privesc lumea mai sus de lungul nasului. M-am purtat cu sfiala cuvenită unui condamnat să se țină de ce i-a fost scris. Pe măsura vederii mi-a fost și cumpătarea gândului. Iată, însă, ce mi-a ieșit în cale: un domn Erasmus din Rotterdam, supranumit „prințul umaniștilor”; a scris o carte căreia i-a dat numele „Elogiu Prostiei”. Întrucât autorul a trăit în cel mai minunat veac al istoriei omului, zis al Renașterii, iar lui i se spunea *doctor universalis*, un fel de *lumina lumii*,

m-am întrebat ce scofale a găsit dumnealui în traista unui prost.

Iată ce zice: „Eu (Prostia, adică) sunt singura care, prin puterea mea, înveselesc și pe zei, și pe oameni; fără mine n-ar exista lumea ca lume, am trăi ca niște înțelepți: ursuzi, lineari și mereu posomorâți...”

Așadar, mi-am zis, după domnul acesta numit *lumina lumii*, Prostia este placa turnantă a lumii omului, moara unde se macină fericirea. Gâdilat plăcut în orgoliul meu neghiob, l-am iubit imediat și m-am lăsat în voia sentimentului încercat fără voia mea. Mai departe însă, nu mică mi-a fost mirarea să aflu că Luminăția Sa socoate că ticăloșia s-ar afla printre apucăturile infame. Mi-am zis că poate nu știu eu ce este ticăloșia. Căci, privind în jur, eu vedeam altceva. Sunt mai tânăr cu vreo cinci sute și ceva de ani decât autorul elogiului, deci cu mintea mai puțin coaptă; am, totuși, temei în natura nașterii mele să-i adresez insului din Rotterdam, oriunde s-ar găsi, următoarea nelămurire: un om prost, cum a fost cazul unuia chiar din neamul meu, iese cu picioarele goale în zăpadă, gol și transpirat, răcește și moare. Un alt om, neprost, pontif în Olimpul

catolic, nu atât de împietrit încât să nu vadă folosul ce i-ar veni dacă s-ar prezenta lumii ca fiind trimisul lui Dumnezeu, ia asupra-și, ca și mine, cu bună-credință, această grea povară, și pornește cu ea în cârcă sute și sute de ani. Dar știți, cum e omul, e și pontiful: dacă a mințit o dată, cu cele mai curate intenții, găsește că e liber să mai mintă și să mai mintă, cu aceleași curate intenții, după zicala: unde a mers mia, merge și suta. Și se umple, el și-ai lui, de parale, de moșii și sate, de păduri și odoare de aur, gângăvind învățăturile frumoase ale domnului nostru Iisus Hristos despre viața cinstită. Cine este mai fericit: cel cu prostia din capul lui și moare, vorba aia, ca prostul, sau cel care minte cu evlavie și trăiește în bogăție? Mai ales că dânsul, suveranul pontif, este fericit și, fericit fiind, urcă în vârful roții și propovăduiește sacru: „Fă ce zice popa, nu ce face popa.” Meșteșugește și o instituție pentru a urmări și pedepsi pe cei care nu respectă propovăduirea. Instituția asta se numește „Inchiziție”, un fel de strămoș al statului paralel din zilele noastre.

Luminăția sa, domnul Erasmus, prea ticăloșii mei frați de credință, de parcă mi-ar fi ascultat vorbele, mi-a deschis pagina unde se află răspunsul care zice:

„Poate ar fi mai bine să-i trec sub tăcere pe teologi și să nu tulbur mlaștina din Camarina, nici să nu mă ating de această buruiană rău mirositoare, căci soiul acesta de oameni e foarte trufaș și iute la mânie. Ar putea să pornească la atac împotriva mea cu nenumeratele lor concluziuni și să mă silească să retractez. Iar în cazul când n-aș vrea să fac acest lucru, să mă proclame eretic...”

Deschid o paranteză, domnilor, ca să vă spun ce-i cu Camarina asta: locuitorii acestui oraș au voit să sece mlaștina, dar oracolul i-a sfătuit să nu facă acest lucru. Ei n-au ascultat, au secat balta, și, izbucnind un război cu vecinii, aceștia au năvălit chiar prin uscatul făcut prin secarea bălții.

Și Erasmus continuă: „Căci cu acest fulger înspăimântă pe oricine nu-l au la inimă. Deși, dintre toți oamenii, ei sunt aceia care se încăpățânează a nu recunoaște binefacerile prostiei, totuși îmi sunt datori în multe privințe. Ei îmi datorează mie, prostiei, acea splendidă iubire de sine care-i face să creadă că locuiesc în al treilea cer, din înaltul căruia privesc la ceilalți muritori ca la niște dobitoace târătoare pe care ei mai că le deplâng. Sprijiniți ca de un zid de o

puternică trupă de definiții magistrale, de concluzii, de corolari, de propoziții explicite și implicite, au la îndemână atâtea subterfugii că nu pot fi prinși nici cu plasele lui Vulcan, atât de mult abundă în termeni născociți de ei și în cuvinte miraculoase! Pe lângă aceasta, ei explică Sfintele Taine după bunul lor plac: ei știu cum a fost zidită și orânduită lumea, prin ce canale pângărirea păcatului originar s-a răspândit la toți urmașii lui Adam, în ce chip, în ce măsură și în cât timp a fost Hristos zămislit în pântecul Fecioarei, în ce chip în sfânta cuminecătură dăinuiesc accidentele fără materie. Dar acestea sunt probleme răsuflate. Iată, însă, întrebări mai vrednice de teologii mari și luminați și la ivirea cărora ei, oarecum, se trezesc. Este un moment în nașterea divină? Sunt mai multe filiațiuni în Iisus Hristos? Ar fi putut Dumnezeu să ia chipul unei femei, al unui diavol sau al unui dovleac? Nu, fiindcă atunci un dovleac n-ar fi putut să propovăduiască, să facă minuni, să fie răstignit. Se poate spune că în acel moment Hristos era un om? Oare, după Înviere, vom avea dreptul să bem și să mâncăm? (Vedeți că de pe acum își iau măsuri de prevedere împotriva foamei și setei!)

Ei mai au la îndemână nenumărate alte posibilități, cu mult mai rafinate decât acestea, asupra noțiunilor, relațiilor... pe care nimeni nu le poate vedea cu ochii, decât un Lynceus, dacă și el este în stare să zărească în cel mai adânc întuneric ceea ce nu se află nicăieri. Mai adaugă la acestea și acele maxime ciudate ale lor, pe lângă care faimoasele paradoxuri ale stoicilor par niște grosolane banalități. Iată câteva mostre: e o crimă mai mică să sugrumi o mie de oameni decât să cârpești o dată, într-o duminică, o ciubotă a unui sărac; și o alta: e mai bine să lași să piară toată suflarea omenească, cu cățel, cu purcel, decât să spui o minciună, oricât de mică. Toți acești maeștri au o știință atât de mare și grea că ar fi nevoie de o nouă pogorâre a Duhului Sfânt dacă ar trebui să se măsoare cu acest fel de teologi privitor la astfel de chestiuni.

În sfârșit, dacă suveranii pontifi, ce țin pe pământ locul lui Hristos, ar încerca să imite viața lui, adică sărăcia, ostenele, învățătura, crucea, disprețul său de viață, dacă s-ar gândi la înțelesul numelui de papă, care înseamnă tată, sau la titlul de preasfânt cu care sunt cinstiți, ce lucru mai plin de mâhnire s-ar găsi pe lumea asta? Cine ar mai cumpăra această

slujbă cu toate averile lui sau, după ce a cumpărat-o, cine ar mai căuta s-o păstreze cu orice samavolnicie? De câte înlesniri n-ar fi ei lipsiți dacă înțelepciunea s-ar întrona un singur moment în mintea lor? Dar ce zic eu înțelepciunea? Dacă ar avea numai un grăunte din sarea de care pomenește Hristos! Atâtea bogății, onoruri, putere, izbânzi, slujbe, atâtea dispense, indulgențe, cai, catări, paznici, plăceri! Vedeți ce bâlci, ce seceriș, ce ocean de bunuri am cuprins în puține vorbe? În locul acestora ar beneficia de nopți nedormite, posturi, lacrimi, rugăciuni, predici, studii, suspine și mii de alte ostenele nenorocite, de acest fel. Și nu trebuie uitat că desființarea atâtor scribi, grefieri, notari, avocați, juzi, secretari, catârgii, rânđași, zarafi, pe scurt, o liotă așa de mare de oameni care împovărează Sfântul Scaun ar fi menită unei morți prin foamete. Ei cred că au mulțumit din belșug pe Hristos dacă, într-o ținută mistică și aproape teatrală, își joacă rolul de episcopi cu ceremonii cu titulaturi ca BEATITUDINEA VOASTRĂ, EMINENȚA VOASTRĂ, SANCTITATEA VOASTRĂ, rostind binecuvântări sau afurisenii.

Sfântul Petru spune: «Iată că noi am lăsat tot și Te-am urmat» și totuși ei, în loc de a lăsa tot și a-l

urma pe Iisus, pe acel sub pălăria căruia agonisesc, își atribuie patrimoniul, moșii, orașe, tributuri, vămi, ținuturi întregi.”

În urma acestor furtișaguri, în lume, deși se ajunsese la sorocul hotărât de firea naturii pentru răspândirea credinței adevărate, „s-a instalat un soi de oameni, cărora le place să asculte sau să povestească minunății și minciuni gogonate, și care nu se satură niciodată de astfel de basme în care se pomenește de semne și minuni, de strigoi, de stafii, de duhuri rele, de oameni de pe lumea cealaltă și de o mie de astfel de minunății care, cu cât sunt mai departe de adevăr, cu atât sunt crezute mai cu înverșunare și gâdilă urechile cu o mâncărime mai plăcută. Înrușiți cu aceștia sunt, apoi, aceia care și-au vârât în cap încredințarea nebunească, dar plăcută, că dacă au dat ochi cu vreun chip de lemn sau o icoană, în ziua aceea nu vor muri; că acei ce se vor închina cu anumite cuvinte, se vor întoarce teferi din luptă sau că acel ce va aprinde, în anumite zile, un anumit număr de lumânări și va spune anumite mici rugăciuni, are să ajungă, în scurt timp, un om bogat. Au găsit în Sfântul Gheorghe un alt Hercule; pe calul acestuia îl împodobesc cu pafale și cu bumbi și

uneori se silesc să câștige ocrotirea călărețului prin mici daruri. Sumedenie de oameni se mângâie cu credința în mincinoase iertări de păcate. Bizuiți pe niște mici semne magice și câteva mici rugăciuni, pe care le-a născocit vreun șarlatan cucernic, fie spre a petrece, fie pentru a dobândi vreun câștig, trag nădejde de orice: de avuții, onoruri, plăceri, ospete îmbelșugate, sănătate de-a pururi înfloritoare, viață lungă, bătrânețe liniștită și, în sfârșit, un locșor în ceruri, aproape de Hristos, unde, bineînțeles, vor să ajungă cât mai târziu, adică după ce, spre părerea lor de rău, îi vor părăsi plăcerile acestei vieți de care se despart așa de greu și abia atunci să urmeze acele desfătări cerești. Neguțători, judecători, ostași cred că aruncând în cutia milelor o mică monedă provenită din atâtea jafuri, li s-a iertat toată haznaua de păcate din întreaga lor viață; că atâtea călcări de jurământ, atâtea desfrânări, atâtea beții, gâlcevi, omoruri, înșelătorii, vicleșuguri și trădări pot fi răscumpărate ca și printr-o învoială și ispășite în așa fel că ei se simt îndreptățiți să înceapă iar un nou șir de nelegiuiri. Pe de altă parte, ce nebunie mai mare și mai mângâietoare, totodată, decât să-ți închipui că o